

แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน
ในชั้นการพิจารณาคดี กรณีศึกษา: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร

บุญยวัจน์ ไตรจุฑากาญจน์*
วิทยาลัยสหวิทยาการ, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่รับบทความ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

วันที่แก้ไขบทความ 6 เมษายน พ.ศ. 2565

วันที่ตอบรับบทความ 19 เมษายน พ.ศ. 2565

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งนำเสนอให้เห็นปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และข้อเสนอถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับกลุ่มตัวอย่างจากศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ได้แก่ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา ที่ปรึกษาทนายความ เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด และผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 คน

ผลการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการปฏิบัติงาน (2) ด้านการสถานที่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (3) ด้านการประสานงานต่าง ๆ (4) ด้านข้อกฎหมาย และ (5) ด้านนโยบายการปฏิบัติงาน สำหรับข้อเสนอถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนในประเทศไทย และ (2) รูปแบบการจัดการรายกรณี (case management) ซึ่งจากประเด็นข้างต้นจะนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี เพื่อผลประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

คำสำคัญ: ศาลเยาวชนและครอบครัว; เด็กและเยาวชน; การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

* ผู้รับผิดชอบบทความ: a.punyawaj@gmail.com

DOI: xx.xxxxx/tujournal.xxxx.x

Guidelines for Development on Juvenile Rehabilitation in the Legal Proceedings a Case Study of the Central Juvenile and Family Court in Bangkok

Punyawaj Traijutakarn*

College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University

Received 1 February 2022

Received in revised 6 April 2022

Accepted 19 April 2022

Abstract

This article aims to demonstrate problems and obstacles in juvenile rehabilitation and suggest the guidelines for juvenile rehabilitation in the legal proceedings on Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553 (2010). This qualitative research was collected through in-depth interviews with 17 participants, including judges, associate judges, psychologists, legal consultants, and juveniles who have allegedly committed an offense as well as their families.

The results show that the problem and obstacles to child and juvenile rehabilitation are into five categories as follows: 1) operation 2) facility 3) coordination 4) legislation 5) administration policy. In addition, the guidelines for development on juvenile rehabilitation present two models, which are 1) a model of rehabilitation process generated for the best interests of the child and juvenile in Thailand and 2) a model of case management which will finally develop for the best interests of the child and juvenile rehabilitation which from those issues will lead to the development of a model of juvenile rehabilitation in the legal proceedings for the best interests of the juvenile.

Keywords: Juvenile and Family Court; Juvenile; Rehabilitation

* Corresponding author: a.punyawaj@gmail.com

DOI: xx.xxxxx/tujournal.xxxx.x

บทนำ

จากข้อมูลการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนในปี พ.ศ. 2562 พบว่า มีจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญา (เฉพาะสัญชาติไทย) ที่เข้าสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวทั่วประเทศ มีจำนวนมากถึง 17,900 คดี (สำนักงานศาลยุติธรรม, 2562, น. 211-215) ในขณะเดียวกันมีเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาและเข้าสู่ศาลเยาวชนและครอบครัวในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งสิ้น 865 คดี ซึ่งมีการตัดสินลงโทษจำนวน 556 คดี มีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาจำนวน 264 คดี ได้รับการปล่อยตัวโดยไม่มีเงื่อนไขจำนวน 37 คดี และได้รับการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข จำนวน 8 คดี ทั้งนี้ด้วยสาเหตุปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ กอปรกับสภาพสังคมความเป็นเมืองในปัจจุบันที่มีส่วนเอื้อและนำไปสู่การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนได้มากยิ่งขึ้นซึ่งกล่าวได้ว่าปัญหาที่เกิดจากเด็กและเยาวชนทั้งหมดสะท้อนปัญหาของสังคมเช่นเดียวกัน (อัจฉริยา ธีรศรีโชติ และวีรฉัตร สุปัญญา, 2563, น. 409) ซึ่งสาเหตุนั้นมาจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและเชิงโครงสร้างของสังคม (เดชา สังฆวรรณ และคณะ, 2559, น. 62) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้เด็กและเยาวชนต้องกลายเป็นเหยื่ออาชญากรรมหรือผู้เสียหาย เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในสถานีตำรวจหรือในชั้นศาล ด้วยสาเหตุต่าง ๆ ทำให้ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทวีความรุนแรงสูงขึ้นจนต้องนำเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยให้เข้าสู่ระบบงานยุติธรรมที่พึงประสงค์ที่เน้นมาตรการและวิธีการที่ไม่จำกัดอิสรภาพของเด็กและเยาวชนเป็นหลัก โดยมาตรการดังกล่าวมีผลทำให้รูปแบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของไทยมีแนวโน้มในการปรับเปลี่ยนทิศทางและรูปแบบไปในลักษณะที่ให้สถาบันครอบครัว ชุมชน เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไข้ปัญหาของเด็กและเยาวชนเพิ่มมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการใช้หลักการที่ยังคงไว้ซึ่งแนวทางการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดที่สำคัญตามรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมที่เน้นระบบสวัสดิการสังคมโดยการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (rehabilitation) ซึ่งต้องอาศัยทั้งมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางด้านระบบสวัสดิการสังคมในมิติที่สมบูรณ์และมีความครอบคลุมที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนมากยิ่งขึ้น จึงเป็นหน้าที่ที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมถึงกลุ่มวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของเด็กและเยาวชนต้องร่วมมือกันดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยยึดประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางได้มีการนำมาตรการพิเศษมาใช้เพื่อการแก้ไข้บำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดีเช่นเดียวกัน แต่ด้วยมาตรการที่มุ่งเน้นการแก้ไข้บำบัด

ฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษและไม่จำกัดอิสรภาพเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดยังถือเป็นเรื่องใหม่ โดยยังไม่เป็นที่รับรู้ของคนในสังคมโดยทั่วไปมากนัก ในขณะที่เดียวกันศาลเยาวชนและครอบครัว ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามักให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดโดยถือหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กมากเกินไป (the best interest of the child) จนละเลยการให้ความเป็นธรรมแก่เหยื่อ อาชญากรรมหรือผู้เสียหาย (victim justice) ซึ่งพบว่า มีหลายกรณีที่เด็กกระทำผิดร้ายแรง ศาลก็ ยังรอกการลงโทษ โดยอาจกำหนดให้มีหน้าที่เล็กน้อยบางประการ ซึ่งไม่สามารถแก้ไขพฤติกรรมนิสัยของ ผู้กระทำผิดได้ รวมทั้งไม่สามารถเยียวยาจิตใจของผู้เสียหายได้อย่างเพียงพอ และยังเสี่ยงต่อการ ปล่อยตัวผู้กระทำผิดให้ไปกระทำความผิดซ้ำ ซึ่งจะเป็นภัยต่อสังคมโดยรวมต่อไป (สิทธิศักดิ์ วนะชกิจ และคณะ, 2562, น. 7)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและ เยาวชน รวมถึงเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้น การพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ผ่านการศึกษาเฉพาะพื้นที่ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้น การพิจารณาคดี
2. เพื่อจัดทำข้อเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนใน ชั้นการพิจารณาคดี ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและ ครอบครัว พ.ศ. 2553

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้นำแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชน หลักการ มาตรการในการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 รวมถึงบทบาทของวิชาชีพในการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้มีการพัฒนาเพื่อนำไปใช้กับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก และเยาวชนในฐานะที่เป็นทางเลือกในการจัดการแก้ไขปัญหาคดีเด็กและเยาวชนกระทำความผิด

โดยมีเหตุผลว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความเหมาะสมสำหรับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก แนวความคิดในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้วางองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไว้ 3 ประการดังนี้ (อัจฉริยา ชูตินันท์, 2551, น. 17) 1. มีความรับผิดชอบ (accountability) เป็นการกำหนดให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดรับผิดชอบต่อความเสียหายและเหยื่ออาชญากรรมที่เป็นผู้ได้รับความเสียหาย โดยการเข้าไปแก้ไขและชดเชยความเสียหายในด้านต่าง ๆ 2. มีการพัฒนาความสามารถ (competency development) เป็นการกำหนดให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้พัฒนาทักษะความสามารถของตน โดยให้ได้รับการฝึกและอบรมวิชาชีพ และมีการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ประสบการณ์ทำงานด้วยตนเอง และ 3. มีการปกป้องคุ้มครองชุมชน (community protection) เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนปกป้องคุ้มครองชุมชนให้ปลอดภัยโดยเด็กและเยาวชนจะไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

ในส่วนของบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหาย สมาชิกในชุมชน ตลอดจนกลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ต่างมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้กระบวนการดังกล่าวสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ กล่าวได้ว่า การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ฝ่าย มีบทบาทเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์ของกระบวนการดังนี้ (เดชา สังขวรรณ, 2549, น. 1-3) 1. เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด จะต้องมีบทบาท คือ (1) ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องแสดงความรับผิดชอบในการกระทำของตนเองและต้องกระทำทุกวิถีทางในการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหาย และชุมชน (2) ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดต้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และจริงจังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน โดยได้รับการคาดหวังว่าจะได้ประสบการณ์และทักษะใหม่ที่ได้รับเพื่อใช้เป็นทรัพยากรสำคัญในการปฏิบัติการกิจโดยแนวทางที่ถูกต้องและชอบธรรม และ (3) ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้ชุมชน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับมอบหมายและคาดหวังให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพ และกิจกรรมเชิงสมานฉันท์ในโครงการต่าง ๆ รวมทั้งบทบาทให้ความช่วยเหลือแก่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ ให้หลีกเลี่ยงพฤติกรรมการกระทำความผิด 2. ผู้เสียหาย จะต้องมีบทบาท คือ (1) ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ผู้เสียหายได้รับการคาดหวังให้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทุกขั้นตอนในกระบวนการสมานฉันท์หากผู้เสียหายพึงประสงค์ ผู้เสียหายต้องมีบทบาทและควรเข้าร่วมในกระบวนการด้วยความสมัครใจ และมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรการที่ใช้ดำเนินการกับผู้กระทำ

ความผิด (2) ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ผู้เสียหาย ต้องมีบทบาทในการให้ข้อมูลในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู ให้คำแนะนำในการให้บริการสังคมแก่ผู้กระทำความผิด และผู้เสียหายต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เสียหายเพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น และ (3) ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้ชุมชน กล่าวคือ ผู้เสียหายต้องมีบทบาทในการให้ข้อมูลเพิ่มเติมแก่ชุมชนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับความปลอดภัยและความจำเป็นในการควบคุมผู้กระทำความผิดและสนับสนุนให้การคุ้มครองผู้เสียหาย 3. สมาชิกในชุมชน จะต้องมีส่วนร่วม คือ (1) ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำความผิด กล่าวคือสมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมโดยเป็นอาสาสมัคร และเข้าร่วมเป็นกรรมการชุมชนเพิ่มพัฒนางานบริการชุมชน และมีบทบาทในการช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดบรรลุถึงความรับผิดชอบตามข้อผูกพัน (2) ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ สมาชิกชุมชนต้องมีบทบาทในการสร้างโอกาสต่าง ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนสร้างความรู้สึกในการเป็นเจ้าของในชุมชนและท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชน และ (3) ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้ชุมชน กล่าวคือ สมาชิกในชุมชนต้องมีบทบาทเสมือนหนึ่งเป็นผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด รวมทั้งเป็นที่เลี้ยง และเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ระบบงานยุติธรรมในด้านความปลอดภัย นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนต้องแสดงบทบาทต่อปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนที่ส่งผลต่อการเกิดอาชญากรรม รวมทั้งต้องเฝ้าระวังด้านอาชญากรรมและความปลอดภัยในชุมชน และ 4. กลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน จะต้องมีส่วนร่วม คือ (1) ด้านความรับผิดชอบต่อผลของการกระทำของผู้กระทำความผิด กล่าวคือกลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีหน้าที่และบทบาทในการอำนวยความสะดวกในด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีบทบาทในการควบคุมการเหยียดอายุชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย รวมทั้งมีบทบาทสร้างความเข้าใจแก่ชุมชนในบทบาทของตนเอง (2) ด้านการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ กลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีหน้าที่ในการพัฒนาบทบาทของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในอันที่จะฝึกปฏิบัติและแสดงออกซึ่งความสามารถและศักยภาพของตนเอง และ (3) ด้านการเพิ่มความปลอดภัยให้ชุมชน กล่าวคือ กลุ่มวิชาชีพในระบบงานยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีหน้าที่ในการพัฒนาแรงจูงใจให้เด็กและเยาวชนบรรลุเป้าหมายในการควบคุมสอดส่องความประพฤติ รวมทั้งบทบาทในการพัฒนาศักยภาพในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าบทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 4 ฝ่าย ต่างมีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนและบทบาทต่าง ๆ ล้วนเป็นไปอย่างสอดคล้องและเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นการมีความรับผิดชอบ การพัฒนาความสามารถ ตลอดจนการปกป้องคุ้มครองชุมชน ซึ่งนอกจากเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการแก้ไข

ฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และการชดเชยเยียวยาแก่ผู้เสียหายแล้ว ยังทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมและช่วยเสริมสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคม ซึ่งการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ได้นำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เข้ามาเป็นหลักการในการดำเนินการโดยให้ผู้เกี่ยวข้องทั้ง 4 ฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด

2. หลักการในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กระบวนการการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ได้ใช้สองมาตรการควบคู่กัน คือ มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 กับ มาตรการแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 วรรค 1 ทั้งนี้ทั้งสองมาตรการดังกล่าวข้างต้นมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน โดยมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 จะดำเนินการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผ่านรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน (family group conference) และจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยเชิญบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ผู้ปกครองผู้เสียหาย นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาสมทบซึ่งเป็นผู้ประสานการประชุม และอาจมีบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด หลังจากได้แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้รับความยินยอมจากทั้งฝ่ายเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิด และฝ่ายผู้เสียหายเรียบร้อยแล้วจะเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาเห็นชอบ หากศาลเห็นชอบจะกำหนดให้มีผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นกลไกในการติดตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและให้เด็กและเยาวชนเริ่มปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทันทีโดยระยะเวลาของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี ในส่วนมาตรการแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 วรรค 1 จะมีการกำหนดเงื่อนไข หรือแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยอาจไม่จำเป็นต้องมีการจัดประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนเพื่อจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเหมือนในมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ซึ่งการดำเนินการตามมาตรา 132 วรรค 1 จะมี 2 แนวทาง คือ ผู้พิพากษา กำหนดเงื่อนไขตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อีกแนวทางหนึ่ง คือ นักจิตวิทยาเป็นผู้ออกแบบแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูร่วมกับเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดและผู้ปกครองเด็กหรือเยาวชนจากนั้นจะเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้ศาลอนุมัติเห็นชอบ แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ผู้พิพากษาจะกำหนดเงื่อนไขในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาให้แล้ว แต่หากนักจิตวิทยาเห็นว่าควรมีเงื่อนไขอื่น ๆ เพิ่มเติมที่เหมาะสมกับสภาพครอบครัวและปัญหาของเด็กและเยาวชนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดก็สามารถเพิ่มเติมเงื่อนไขอื่น ๆ เข้าไปได้ในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเสนอศาลอนุมัติ

เห็นชอบ โดยระยะเวลาของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะใช้ระยะเวลาประมาณ 1 ปี ทั้งนี้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี จะดำเนินการในศาลเยาวชนและครอบครัวผ่านศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำและประสานการประชุมเพื่อแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เด็ก เยาวชน และครอบครัว ซึ่งมีวิชาชีพในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู คือ นักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัว เป็นผู้ดำเนินการหลัก

3. บทบาทของวิชาชีพในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน จากงานศึกษาในหัวข้อ “ The role of social workers in reducing recidivism rates for juvenile offenders” (บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการลดอัตราการกลับมากระทำผิดของเด็กและเยาวชน) ของ Erin Beth Somers (2011) มหาวิทยาลัย California State University โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากจำนวนผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและเยาวชนพบว่า ในแต่ละปีจะมีเด็กและเยาวชนทั่วประเทศสหรัฐอเมริกากระทำความผิดราว 200,000 คน และเมื่อเวลาผ่านไปเยาวชนส่วนใหญ่ได้กลับเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนอีกครั้ง หรือไม่ก็ย้ายเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ผู้ต้องขังจำนวน 2 ใน 3 ที่ถูกปล่อยตัวกลับมากระทำผิดซ้ำและเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมภายในเวลา 3 ปี เช่นเดียวกับเยาวชนผู้กระทำความผิด เยาวชน 2 ใน 3 ที่ถูกจับกุม จำนวน 1 ใน 3 ของเยาวชนถูกจับกุมอีกครั้งภายในเวลา 1-2 ปีหลังจากได้รับการปล่อยตัว เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกลับเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมใหม่อีกครั้งหรือไม่ก็ถูกดำเนินคดีในระบบกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่มากถึงในอัตรา 55-76% ซึ่งถือเป็นอัตราที่สูง โดยเสนอให้ควรมีการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ร่วมกับนักจิตวิทยาในระดับของการสร้างความเชื่อมโยงและบูรณาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักสังคมสงเคราะห์ต้องเป็นผู้ช่วยเหลืออย่างเต็มที่เพื่อให้แน่ใจว่าการพัฒนาของชุมชนมีประสิทธิผลและปลอดภัยมากขึ้น ด้วยเหตุนี้วัตถุประสงค์ในการศึกษาของโซเมอร์ส คือ การเติมเต็มช่องว่างด้านงานสังคมสงเคราะห์ในประเด็นเรื่องการออกแบบรูปแบบปฏิบัติการเพื่อนำเยาวชนกลับคืนสู่สังคม และตั้งเป้าหมายในการกำหนดรูปแบบการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดอัตราการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน หรือที่โซเมอร์สใช้คำว่า “ปิดประตูการกลับมากระทำความผิดซ้ำ” ผลการศึกษาของโซเมอร์ส ยืนยันว่า บทบาทการทำงานด้านสังคมสงเคราะห์สำหรับเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดนั้นควรจะทำให้ความสำคัญกับการออกแบบรูปแบบวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดใน “การกลับคืนสู่สังคม” พร้อมกับคิดค้นวิธี “การแทรกแซงเพื่อลดความเสี่ยงในการที่จะกระทำผิดซ้ำ” ซึ่งโซเมอร์ส เสนอให้นักสังคมสงเคราะห์ทำงานร่วมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและนักจิตวิทยาเพื่อปรับปรุงบริการด้านการดูแลฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดหลังพ้นโทษ (aftercare) และช่วยพัฒนาโปรแกรมในเชิงบูรณาการเพื่อปรับปรุงผลจากการกระทำของเยาวชนให้กลับคืนสู่สังคมได้ซึ่ง ความสามารถและความร่วมมือของชุมชน (community - based supports for youth) ถือเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จที่จะมีส่วนช่วยลดอัตราการกลับมากระทำผิดซ้ำ

ของเด็กและเยาวชน ชุมชนที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะชุมชนที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนการจัดทำโครงการดูแลหลังพ้นโทษโดยคนในชุมชนเองถือเป็นกำลังใจให้กับเด็กและเยาวชนผู้เคยกระทำผิดอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นการขยายรูปแบบการจัดทำโมเดลหลังพ้นโทษที่เคยเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานไปสู่การวางแผนทางการจัดทำโมเดลเพื่อฟื้นฟูเยียวยาแบบองค์รวมมากขึ้น การทำงานร่วมกันของเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานช่วยเหลืออื่น ๆ และชุมชนเป็นรูปแบบการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงที่สามารถช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ

นอกเหนือจากนี้ The Annie E. Casey Foundation (2010) ได้ทำการรวบรวมข้อมูลการทำงานตามแบบจำลองมิสซูรี (the missouri model) ที่ดำเนินการมาเกือบ 30 ปี ออกมาเป็นคู่มือในการบูรณาการการฝึกฝนฟื้นฟูเยาวชนผู้ที่กระทำผิด เผยแพร่ให้สาธารณชนและหน่วยงานของรัฐที่สนใจนำไปใช้เป็นคู่มือในการทำงานกับเด็กและเยาวชนจากประสบการณ์ของมิสซูรีในการจัดทำโครงการทางเลือกเพื่อดูแลเยาวชนหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรม เกือบ 30 ปี แสดงให้เห็นว่า แนวทางของมิสซูรีสามารถแก้ไขปัญหาของเยาวชนได้ผลลัพธ์ที่ดี พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางที่มีมนุษยธรรม และแนวทางที่เป็นบวกมากขึ้น โดยสามารถสรุปแนวทางได้ดังนี้ (1) เลิกวิธีการทำงานผ่านสถาบันขนาดใหญ่ แต่หันมาสร้างสถาบัน ชุมชนขนาดเล็ก เหมือนรูปแบบบ้าน ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกการรักษาต่าง ๆ รองรับ (2) ใช้รูปแบบการดูแลแบบตัวต่อตัว (individual care) ที่อยู่ในกลุ่มการรักษากลุ่มใหญ่ ใช้ระบบการรักษาความปลอดภัยผ่านการสร้างความสัมพันธ์ (safety through relationships and supervision, not correction coercion) และใช้การควบคุมทางสายตามากกว่าที่จะปล่อยให้เยาวชนโดดเดี่ยวและถูกแบ่งแยก (3) จัดให้มีการพัฒนาเยาวชนแบบเร่งรัดโดยเสนอให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเยาวชน (building skills for success) แทนที่จะใช้เจ้าพนักงานคอยกำกับดูแล และ (4) เน้นเรื่องการดูแลเด็กและเยาวชนหลังเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรม (focus on aftercare) ด้วยเหตุนี้แนวทางของมิสซูรีถือได้ว่าประสบความสำเร็จ คือ สามารถมีตัวเลขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนต่ำ อีกทั้งรายงานบันทึกการกระทำผิดก็ลดลง และที่สำคัญใช้งบประมาณที่น้อยลงของรัฐ แนวทางของมิสซูรีจึงเป็นแนวทางที่จะนำมาทำหายกับปัญหาเรื่องระบบยุติธรรมของเด็กและเยาวชน อย่างไรก็ตาม แม้ที่ผ่านมาแนวทางของมิสซูรีจะถือว่าประสบความสำเร็จ ได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางและได้รับการยกย่องบ่อยครั้ง แต่ก็มักจะมีแนวโน้มใหม่ ๆ ในการกระทำความผิดของเยาวชนเกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ วิธีที่ดีที่สุดคือการสกัดกั้นการเข้าสู่ระบบการดำเนินการยุติธรรมของเด็กและเยาวชน จะต้องมีการแทรกแซงตั้งแต่แรก (early intervention) ที่มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพโดยดึงชุมชนเข้ามาร่วมแก้ไข การทำงานของมูลนิธิ Annie E. Casey ประกอบกับงานวิจัยอีกหลายชิ้นชี้ให้เห็นถึงการใช่วิธีการเข้าไปแทรกแซงและสนับสนุน ได้ผลดีกว่าการใช้วิธีการกักกัน สนับสนุนให้พวกเขาอยู่ที่บ้านแทนการถูกคุมขัง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ในชั้นการพิจารณาคดี กรณีศึกษา: ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จะเป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และผู้ปกครองเด็กและเยาวชน รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 คน ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 คือ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง โดยทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ ผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสมทบ นักจิตวิทยา ที่ปรึกษากฎหมาย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรการแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 วรรค 1 รวมจำนวน 9 คน และกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 2 คือ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด และผู้ปกครองเด็กและเยาวชน โดยทำการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซึ่งปฏิบัติตามเงื่อนไขมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรการแทนการพิพากษาคดี ตามมาตรา 132 วรรค 1 จำนวน 4 คน และผู้ปกครองเด็กและเยาวชนจำนวน 4 คน รวมจำนวน 8 คน

ทั้งนี้การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi structure interview questionnaires) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยนำแบบสัมภาษณ์มาทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มที่กำหนดไว้ซึ่งเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อตอบคำถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี จากนั้นจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาจัดจำแนกตามเนื้อหาและทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ผ่านการตีความอย่างเป็นระบบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน และแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีผลการวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่

1.1 ด้านการปฏิบัติงาน แบ่งออกเป็น 5 ประเด็นดังนี้ (1) ความรู้ความเข้าใจในแนวทางการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องด้วยระบบการแต่งตั้งโยกย้ายผู้พิพากษาใช้หลักพิจารณาจากความอาวุโสโดยไม่ได้พิจารณาจากความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ในการทำงานด้านคดีเด็กและเยาวชน ส่งผลให้ผู้พิพากษาที่มาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวบางคนอาจจะยังขาดความเข้าใจและมุมมองทัศนคติต่อการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนที่มีความเฉพาะด้านซึ่งจะต้องพิจารณาองค์ประกอบเฉพาะของเด็กและเยาวชนแต่ละรายที่มีสภาพความซับซ้อนของปัญหาแตกต่างกันไป (2) ทักษะการเป็นผู้ให้คำปรึกษาและผู้ประสานการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ทักษะหรือประสบการณ์ของผู้พิพากษาสมทบมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการทำหน้าที่ดังกล่าวแต่ด้วยพื้นฐานและประสบการณ์ของผู้พิพากษาสมทบแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันทำให้การทำหน้าที่ในการเป็นผู้ให้คำปรึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด รวมถึงการติดตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในแต่ละรายกรณี (3) ภาระงานที่ได้รับผิดชอบ ด้วยภาระหน้าที่หลักของนักจิตวิทยาในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน คือ การให้คำปรึกษา การประเมินความเสี่ยงและความจำเป็น การคัดกรองและจำแนกเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด แต่เนื่องด้วยภาระงานที่มากจนเกินไปโดยเฉพาะงานเอกสารรวมถึงงานธุรการต่าง ๆ และด้วยข้อจำกัดของอัตรากำลังซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ตามวิชาชีพ ทำให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นได้ผลแต่เชิงปริมาณ (จำนวนของคดี) ซึ่งทำให้ยากต่อการดำเนินงานและติดตามรายละเอียดได้อย่างละเอียดรอบคอบและมีประสิทธิภาพได้ทุกรายกรณี (4) ความร่วมมือจากครอบครัวเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิด เนื่องจากว่าครอบครัวถือเป็นผู้ดูแลหลัก (key person) ต้องเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนอย่างใกล้ชิด โดยการจัดทำแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ครอบครัวจำเป็นต้องเข้ามามีส่วนร่วม แต่บางครอบครัวไม่สามารถมาร่วมได้ และไม่ให้ความร่วมมือเนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และ (5) การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ทั้งนี้การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นถือเป็นเรื่องยากพอสมควรโดยเฉพาะในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากสภาพสังคมความเป็นเมืองแบบต่างคนต่างอยู่ ชุมชนจึงไม่ได้เข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมมากนัก

1.2 ด้านสถานที่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยส่วนใหญ่ภาพรวมของสถานที่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางค่อนข้างมีความพร้อมและเพียงพอต่อการดำเนินการ เนื่องจากมีห้องการให้คำปรึกษา ห้องการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่เป็นสัดส่วน รวมถึงสถานที่ดำเนินการจัดกิจกรรมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบ คือ เรื่องของระบบความปลอดภัย และการจัดสภาพแวดล้อมที่ยังไม่เอื้อต่อรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนมากนักซึ่งสภาพบรรยากาศภายในห้องการประชุมกลุ่มที่มีความเป็นทางการมาก

จนเกินไปอาจทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มรู้สึกอึดอัดในการพูดคุยโดยเฉพาะฝ่ายผู้กระทำผิดและฝ่ายผู้เสียหาย

1.3 ด้านการประสานงานต่าง ๆ โดยปัญหาด้านการประสานงานในกระบวนการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน พบว่า ปัญหาส่วนใหญ่คือการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะระบบการส่งต่อเด็กและเยาวชน (refer) เพื่อรองรับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

1.4 ด้านข้อกฎหมาย ประเด็นด้านกฎหมาย หลักเกณฑ์ เงื่อนไขของการเข้าสู่มาตรการ พิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 และมาตรการแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 วรรค 1 นั้นไม่พบปัญหาใด ๆ หากแต่เพียงในส่วนของการพิจารณาคดีโดยการใช้ดุลยพินิจของผู้ พิพากษา ซึ่งมาตรการแทนการพิพากษาคดีตามมาตรา 132 วรรค 1 เปิดกว้างในการใช้ดุลยพินิจ เป็นอย่างมากและไม่มีเงื่อนไขของผู้เสียหาย ทั้งนี้ผู้พิพากษาบางคนมองว่าการนำผู้เสียหายเข้ามา มี ส่วนร่วมเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลค่อนข้างมาก เพื่อความรวดเร็วในการ ดำเนินการจึงทำให้ผู้พิพากษามักจะเลี่ยงไปใช้มาตรา 132 วรรค 1 แทน

1.5 ด้านนโยบายการปฏิบัติงาน แนวทางนโยบายการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่มีการ เปลี่ยนแปลงตามวาระการทำงานของผู้บริหารทุก 1-2 ปี ส่งผลต่อรูปแบบของกิจกรรม โครงการใน การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กล่าวคือ การกำหนดรูปแบบของกิจกรรม โครงการ ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู จะขึ้นอยู่กับงบประมาณ และ ดุลยพินิจของผู้บริหาร หากแนวทางนโยบายการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารที่แตกต่างกันไปในแต่ละวาระของผู้บริหารส่งผลให้การกำหนดแนวทางปฏิบัติอาจจะไม่ ต่อเนื่อง เพราะเมื่อนโยบายการปฏิบัติงานของผู้บริหารคนเก่าและคนใหม่ไม่เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน นโยบายการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

2. แนวทางการพัฒนาระบบการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการ พิจารณาคดี ดังนี้

2.1 รูปแบบกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมและเป็น ประโยชน์สูงสุดแก่เด็กและเยาวชนสำหรับประเทศไทย มีแนวทางการพัฒนาใน 7 ประเด็น ดังนี้

1. แนวทางด้านนโยบายและระบบการแต่งตั้งโยกย้ายผู้พิพากษา ในการ พิจารณาคดีเด็กและเยาวชนจำเป็นจะต้องใช้หลักการพิจารณาคดีที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญและ ทักษะเฉพาะ ดังนั้น ผู้พิพากษาต้องเข้าใจบทบาทใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวโดยสะท้อน ภาพลักษณ์ของศาลเยาวชนและครอบครัวต่อบทบาทในการเป็นสถาบันหลักในการคุ้มครอง ป้องกันและแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเด็กและ เยาวชนและคดีเด็กและเยาวชนซึ่งจะส่งผลต่อแนวการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และในการพิจารณาคดีหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน

ผู้กระทำผิดสามารถเข้าสู่การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาได้ ผู้พิพากษาควรจะพิจารณาถึงการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก

2. องค์กรประกอบผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดแล้วนั้น จำเป็นจะต้องมีระบบสภาพแวดล้อม (eco system) เครือข่ายชุมชนของเด็กหรือเยาวชนเข้ามาร่วมด้วย เพราะท้ายที่สุดแล้วเด็กหรือเยาวชนต้องกลับไปอยู่ร่วมกับชุมชน ทั้งนี้ศาลเยาวชนและครอบครัวจะต้องสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา และผลดีของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

3. การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประกอบในการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว ในปัจจุบันพบว่ามีการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 ได้ในปริมาณที่น้อยหรือบางรายไม่ประสบความสำเร็จนั้น สาเหตุส่วนหนึ่งก็เนื่องมาจากผู้เสียหายไม่สามารถมาเข้าร่วมการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนตามที่ศาลเยาวชนและครอบครัวนัดหมายได้ ดังนั้นในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญานั้นหากมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวจะช่วยอำนวยความสะดวกและลดข้อจำกัดในเรื่องการมาเข้าร่วมประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนของผู้เสียหายลงไปได้หรือใช้วิธีการอย่างอื่นแทนการให้ผู้เสียหายเดินทางมาศาลเยาวชนและครอบครัว

4. การจำแนกจัดประเภทเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิด เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยในการคัดกรองเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยแนวทางที่เหมาะสม ทั้งนี้หากในชั้นการพิจารณาคดีมีนักวิชาชีพที่เกี่ยวข้องเพิ่มเข้ามาจะส่งผลต่อการจำแนกเด็กหรือเยาวชนที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อาทิ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

5. แผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ในส่วนนี้จะเป็นการกำหนดเงื่อนไข โครงการและกิจกรรมให้กับเด็กหรือเยาวชน รวมถึงผู้ปกครองให้เข้าร่วมโครงการกิจกรรมเพื่อแก้ไขความประพฤติ บำบัดฟื้นฟู พัฒนาเด็กหรือเยาวชน ป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และบรรเทาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย ทั้งนี้โครงการหรือกิจกรรมควรจะปรับให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชน และความสนใจของเด็กเยาวชนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน รวมถึงควรมีการพัฒนาปรับปรุงให้ทันต่อบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

6. ผู้ให้คำปรึกษาและผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ในการให้คำปรึกษานักจิตวิทยาและผู้พิพากษาทบทวนเป็นผู้ให้คำปรึกษา พบว่า ผู้ให้คำปรึกษาบางคนเน้นการสั่งสอนว่ากล่าวตักเตือน เป็นลักษณะของการอบรมสั่งสอนมากกว่าพยายามทำความเข้าใจกับเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย ดังนั้น ควรมีการอบรมพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษา รวมถึงกำหนดคุณสมบัติ

พื้นฐานของผู้ให้คำปรึกษา โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่เกี่ยวข้องในการใช้การปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น ในส่วนของผู้ประสานการประชุมจะต้องเป็นผู้บริหารแผนจนกว่าแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นจะสำเร็จเสร็จสิ้นกระบวนการ

7. การติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย ซึ่งระบบการติดตามดูแลหลังปล่อยถือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง และเป็นหลักการพื้นฐานในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในระยะยาว อีกทั้งการติดตามประเมินผลหลังจากเด็กหรือเยาวชนออกจากกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามเงื่อนไขแล้วยังไม่มีการติดตามประเมินผลในเชิงรุกภายใต้ระยะเวลาเท่าที่ควร ทั้งนี้ นักจิตวิทยาศาลเยาวชนและครอบครัว เสนอว่า การติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อยควรเป็นนักสังคมสงเคราะห์เนื่องจากมีทักษะทางวิชาชีพและมีประสบการณ์ในกระบวนการทำงานกับครอบครัวและชุมชน โดยเห็นว่าการมีนักสังคมสงเคราะห์จะมาช่วยเติมเต็มการทำงานร่วมกับแบบสหวิชาชีพและเข้าใจสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนได้แบบองค์รวม ส่วนผู้พิพากษาสมทบ เสนอว่า ควรมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อรองรับการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย โดยกำหนดเพิ่มไว้เป็นมาตรการหนึ่งในแผนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน

2.2 รูปแบบการจัดการรายกรณี (case management) การนำรูปแบบการจัดการรายกรณีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาตัดสินศาลเยาวชนและครอบครัวนั้นถือเป็นรูปแบบที่ดี กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะได้มีการพัฒนาในเชิงลึกที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและอย่างยั่งยืน อีกทั้งการจัดการรายกรณีจะช่วยติดตามดูแลสอดส่องพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดได้ แต่ทั้งนี้ในทางปฏิบัติอาจจะต้องมีการเพิ่มบุคลากรวิชาชีพอื่น ๆ เข้ามาช่วยสนับสนุนและเติมเต็มการดำเนินงานของนักจิตวิทยาในกระบวนการพัฒนาและจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเริ่มตั้งแต่การคัดกรองคดีที่เข้าชายและเหมาะสมในการดำเนินการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการแทนการพิพากษาคดี รวมทั้งการวิเคราะห์สภาพปัญหาอย่างลุ่มลึกในรายละเอียด การประสานทรัพยากรต่าง ๆ การส่งต่อเด็กและเยาวชน (refer) เพื่อรองรับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ได้ผลอย่างจริงจังมากยิ่งขึ้น การติดตามประเมินผล การเยี่ยมบ้านแต่ละรายบุคคล เป็นต้น นอกเหนือจากนี้การแก้ไขกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อรองรับการดำเนินการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการแทนการพิพากษาคดี โดยการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหรือมีกฎหมายรับรองเพื่อให้เอื้อต่อลักษณะการทำงานของบุคลากรของศาลเยาวชนและครอบครัวที่จะสามารถดำเนินการติดตามประเมินผลเด็กและเยาวชนภายหลังการปล่อยได้ ดังนั้นแนวทางการพัฒนาที่จะทำให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นต้องมีอัตราแก่นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพในชั้นการพิจารณาตัดสินศาลเยาวชนและครอบครัวเช่นเดียวกับนักสังคมสงเคราะห์ในชั้นก่อน

การพิจารณาตีประจําสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดกระบวนการติดตามเด็กและเยาวชนที่อยู่ในกระบวนการของแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการแสวงหาเครือข่ายสนับสนุนเพื่อรองรับแนวทางการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน อีกทั้งยังสามารถช่วยแบ่งเบาภาระงานของนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวได้อีกด้วย

สรุปและอภิปรายผล

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว จากการดำเนินการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา มาตรา 90 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ซึ่งมีเป้าหมายเบื้องต้นได้แก่ การฟื้นคดีเด็กและเยาวชนออกจากกระบวนการทางอาญา และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองและพัฒนาทางด้านจิตสังคมอย่างต่อเนื่องแทนการดำเนินคดีอาญาโดยไม่ให้สะดุดหยุดลงแม้ว่ากำลังอยู่ในช่วงเวลาของการถูกดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมตามแผนแก้ไขบำบัดและฟื้นฟู ส่วนผู้เสียหายให้ได้รับการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาและชดเชยค่าเสียหายตามสิทธิและความเหมาะสม สังคมและชุมชนได้รับการป้องกันความเสียหายและความรุนแรงจากการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนตามกระบวนการต้นของงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ รวมถึงมาตรการแทนการพิพากษาคดีมาตรา 132 วรรค 1 ที่ผู้พิพากษาจะเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และจะนำเงื่อนไขเหล่านี้กำหนดให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติ และเมื่อเด็กหรือเยาวชนปฏิบัติครบถ้วนจะให้สิทธิการฟ้องคดีอาญาระงับไป ทั้งนี้เมื่อกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนมีทิศทางของการปรับเปลี่ยนในระดับแนวคิดจึงมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางในระดับปฏิบัติที่ต้องมีการพัฒนาไปตามโครงสร้างในระดับแนวคิด รูปแบบในเชิงแนวคิดและโครงสร้างของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาและมาตรการแทนการพิพากษาคดีต้องได้รับการออกแบบในลักษณะให้สอดคล้องและสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในรูปแบบใหม่ที่ต้องการการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ดังนั้นแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณาคดี จึงควรมีการปรับปรุงบริบทต่าง ๆ ในระบบเพื่อรองรับกับรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในทิศทางใหม่เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้จากการนำผลการศึกษาที่ได้มาประมวลผล วิเคราะห์ และสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนในชั้นการพิจารณา สามารถนำมาสู่การอภิปรายผล ดังนี้

ประเด็นเรื่องโครงสร้าง หน่วยงาน และกลไกสำคัญในกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็ก และเยาวชน โดยศาลเยาวชนและครอบครัวประเทศไทย ควรจะพิจารณาถึงแนวทางการกระจายอำนาจ (decentralized) กล่าวคือ ควรกระจายรูปแบบการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูร่วมกับหน่วยงาน ภายนอกไม่เพียงเฉพาะภาครัฐ แต่รวมถึงภาคเอกชน หรือ ภาคประชาสังคมที่มีความเชี่ยวชาญ หรือ ที่มีพันธกิจเกี่ยวกับการพัฒนาบำบัดฟื้นฟูด้านเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างความหลากหลายทาง โปรแกรม/กิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ The Annie E. Casey Foundation (2010) ซึ่งมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง ที่พบว่า รูปแบบการแก้ไขของเด็กและเยาวชนจะต้องจัดให้เด็กและเยาวชนที่ต้องการความช่วยเหลือ อยู่ในสถานอบรมเล็ก ๆ ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับบ้านและครอบครัวของเยาวชน มากกว่าที่จะส่งไปใน โรงเรียนฝึกอบรมที่มีขนาดใหญ่และไกล จึงนำไปสู่แนวทางการเลิกวิธีการทำงานผ่านสถาบันขนาดใหญ่ แต่หันมาสร้างสถาบัน ชุมชนขนาดเล็ก เหมือนรูปแบบบ้าน ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวก การรักษาต่าง ๆ รองรับแทน

ประเด็นเรื่องหลักการ รูปแบบ กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน โดยการสร้างความเข้าใจร่วมกับหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการนำ มาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ผลดีของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เพื่อไม่ให้เป็นการสร้างผลกระทบต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Somers (2011) กล่าวว่า สำหรับกลุ่มเยาวชนผู้กระทำความผิด เพื่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงของเด็กหรือ เยาวชน จะต้องดึงครอบครัว เพื่อน โรงเรียน ชุมชน องค์กร ที่จะช่วยให้คำปรึกษา เพื่อจะช่วยให้เด็ก หรือเยาวชนเข้าสู่ระบบการสนับสนุนและมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการนำเยาวชนเข้าสู่กระบวนการ คินส์ลิ่งคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นการพัฒนาเครื่องมือการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน โปรแกรมหรือกิจกรรม การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในรูปแบบใหม่ และ การพัฒนาระบบติดตามระหว่างการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและ ภายหลังปล่อยตัวเด็กและเยาวชน หากในขั้นการพิจารณาคดีมีวิชาชีพเพิ่มเข้ามา เช่น นักสังคม สงเคราะห์ จะส่งผลต่อการจำแนกเด็กหรือเยาวชนที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมีเครื่องมือของวิชาชีพเข้ามาทำงานร่วมกันและช่วยแบ่งเบาภาระการทำงานของ นักจิตวิทยา และจะเข้ามามีส่วนในการติดตามดูแลเด็กและเยาวชนภายหลังปล่อย เพราะนักสังคม สงเคราะห์มีทักษะทางวิชาชีพและมีประสบการณ์กับกระบวนการทำงานที่เชี่ยวชาญกับครอบครัว และชุมชนมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สิทธิศักดิ์ วนะชกิจ และคณะ (2562) กล่าวว่า ในแนวทางการเพิ่มบุคลากรตำแหน่งใหม่ การเพิ่มตำแหน่งด้านสหวิชาชีพ ได้แก่ การเพิ่มตำแหน่ง นักจิตวิทยา หรือ การเพิ่มตำแหน่งนักสังคมสงเคราะห์ในศาลเยาวชนและครอบครัว จะช่วยให้ กระบวนการทำงานแบบสหวิชาชีพและการมีส่วนร่วมสามารถพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม และจาก

การศึกษาของ Brenda Dubois and Karla Krogsrud Miley (2002) กล่าวว่า ในบทบาทหนึ่ง ของนักสังคมสงเคราะห์มีหน้าที่ให้บริการในฐานะหรือทำงานกับเยาวชนที่กระทำความผิดใน โปรแกรมการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม ซึ่งนักสังคมสงเคราะห์จะมีวิธีการแทรกแซง ในภาวะวิกฤต (crisis intervention) หรือบริการส่งต่อ (referral services) ในช่วงเวลาที่ตั้งแต่เด็ก และเยาวชนถูกจับกุม และนักสังคมสงเคราะห์จะเป็นผู้จัดเตรียมประวัติทางด้านสังคมและทำการ ประเมินผลเป็นรายบุคคลด้านจิตสังคม (psychosocial assessment) ที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะช่วยนำเด็กและเยาวชนออกไปจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและนำไปสู่ การจัดบริการด้านชุมชนที่มีความเหมาะสมมากกว่า

ข้อเสนอแนะ

คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรม ควรมีการทบทวนปรับเปลี่ยนแนวทางการโยกย้าย ผู้พิพากษาที่จะมาดำรงตำแหน่งที่ศาลเยาวชนและครอบครัว โดยพิจารณาจากความเชี่ยวชาญ ความรู้ความเข้าใจและความชำนาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับ เด็กและเยาวชนและคดีเด็กและ เยาวชน

ศาลเยาวชนและครอบครัว ควรมีการทบทวนหลักพิจารณาการใช้กฎหมายให้สอดคล้อง กับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งหากคดีนั้นเป็นคดีที่มีผู้เสียหายและเด็กหรือเยาวชน ผู้กระทำความผิดสามารถเข้าสู่การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาตรา 90 ได้ นั้น ผู้พิพากษาควรพิจารณาถึงการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาตรา 90 เป็นหลัก

ศาลเยาวชนและครอบครัว ควรพิจารณาเพิ่มเติมตำแหน่งวิชาชีพในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูใน ขั้นการพิจารณาคดี เช่น นักสังคมสงเคราะห์วิชาชีพ และเพิ่มแนวทางการปฏิบัติงานในลักษณะของ ทีมสหวิชาชีพมากขึ้น ในด้านการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ด้านการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน องค์ประกอบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน โปรแกรมและกิจกรรมการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู การ นำรูปแบบการจัดการรายกรณีมาปรับใช้ รวมถึงการติดตามประเมินผลระหว่างการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูและภายหลังปล่อยตัวเด็กและเยาวชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากทุนโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) รุ่นที่ 21 (PHD/0098/2561)

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- เดชา สังขวรรณ. (2549). *รูปแบบงานยุติธรรมเชิงสมคูลและสมานฉันท์ในระบบงานยุติธรรมเด็กและเยาวชน*. เอกสารประกอบการเสวนาทางวิชาการ การนำหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัว. วันที่ 14 กันยายน 2549 ณ ห้องประชุมชั้น 7 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ถนนรัชดาภิเษก กรุงเทพมหานคร.
- เดชา สังขวรรณ และคณะ. (2559). *การพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมเยาวชนสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553
- สิทธิศักดิ์ วนะชกิจ และคณะ. (2562). *โครงการจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับประเทศไทยในการอนุวัติยุทธศาสตร์ต้นแบบและมาตรการเชิงปฏิบัติของสหประชาชาติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อเด็กในด้านการป้องกันอาชญากรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2562). *รายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักรประจำปี พ.ศ. 2562*. สำนักงานศาลยุติธรรม. กรุงเทพฯ
- อัจฉริยา ธีรศรีโชติ และวีรฉัตร สุปัญญา. (2563). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้นอกระบบโรงเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการ ความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์สำหรับเยาวชนในชุมชนแออัด. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48(3). (กรกฎาคม - กันยายน 2563), 407-427.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2551). *กฎหมายเกี่ยวกับคดีเด็ก เยาวชน และคดีครอบครัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

ภาษาอังกฤษ

- Dubois, B., & Miley, K. K. (2002). *Social Work: An Empowering Professional 4th Edition*. New York: Pearson.
- Somers, E. B. (2011). *The role of social workers in reducing recidivism rates for juvenile offenders*. (Master's thesis). California State University, Faculty of Social Work.
- The Annie E. Casey Foundation. (2010). *The Missouri Model: Reinventing the Practice of Rehabilitating Youthful Offenders*. Baltimore, Maryland.